

Open Educational Resources : สิทธิการใช้

จุฑารัตน์ นกแก้ว*

การนำส่งเนื้อหาตามหลักสูตรการเรียนทางไกลไปยังผู้เรียน โดยเฉพาะผู้เรียนในระบบทางไกล หรือ ผู้เรียนที่เรียนในสิ่งแวดล้อมออนไลน์ สถาบันการศึกษาจำเป็นต้องมีการทำสำเนา ผลิตใหม่ แพล หรือ ดัดแปลง หรือ แพลง วัสดุการเรียนให้อยู่ในรูปแบบตามต้องการ เช่น อาจมีการสำเนา พิมพ์ การนำแฟ้มข้อมูลเสียงไปวางบนเว็บหรือ นำวัสดุการเรียนรู้อื่นมาใช้ใหม่ วัสดุการเรียนที่นำไป สำเนา ดัดแปลงดังกล่าว ส่วนใหญ่เป็นวัสดุการเรียนที่มีลิขสิทธิ์ สถาบันการศึกษาต้องได้รับการตอบรับ หรือ การอนุญาตจากเจ้าของผลงานที่มีลิขสิทธิ์ หรือ ที่เรียกว่า copyright holder's permission เช่นเดียวกัน หาก วัสดุการศึกษาจัดทำหรือ พัฒนาขึ้นมาเอง โดยสถาบันศึกษาก็ต้องมีการระบุสิทธิ์ หรือ ลิขสิทธิ์ หากไม่ดำเนินการจะต้องเผชิญหน้ากับการละเมิด (infringement) สิทธิได้

ปัจจุบัน มีเนื้อหาการศึกษาที่ได้รับอนุญาตอย่างเปิดเผย (openly licensed educational content) หรือที่รู้จักกันในชื่อ OER (Open Educational Resources) ซึ่งเป็นแหล่งการศึกษาที่เปิดสิทธิ์ให้มีการนำไปใช้ในทางวิชาการ งานด้านการศึกษา อย่างไรก็ตาม การนำ OER มาใช้ สถาบันศึกษายังคงต้องตระหนักในประเด็นการละเมิดลิขสิทธิ์หรือสิทธิ การเข้าใช้ โดยเฉพาะการนำ OER ไปบูรณาการกับวัสดุการเรียนที่มีลิขสิทธิ์ซึ่งต้องมีการได้รับอนุญาตก่อน แนวทางการแก้ปัญหาหนึ่งคือ สร้าง OER ของตนเองเข้าไปรวมในงานเนื้อหาการศึกษาที่ได้รับอนุญาตอย่างเปิดเผย แนวทางนี้อาจมีคำถามตามมาว่า อย่างไรจึงเรียกว่าเนื้อหาการศึกษาที่ได้รับอนุญาตอย่างเปิดเผย จากการศึกษา พบว่า งานเนื้อหาการศึกษาที่ได้รับอนุญาตอย่างเปิดเผยมีอยู่ 2 รูปแบบ คือ

1. ครีเอทีฟคอมมอนส์ (Creative Commons: CC) เป็นองค์กรที่ไม่แสวงหาผลกำไรจัดตั้งขึ้นเพื่อขยายขอบข่ายของการใช้สื่อต่างๆ ให้กว้างขึ้นโดยไม่จำกัดที่สัญญาอนุญาตของสื่ออื่นๆ สัญญาอนุญาตของครีเอทีฟคอมมอนส์ จะเอื้อให้มีการใช้สื่อทั้งทางภาพ เสียง ข้อมูล โดยการแบ่งแยกสัญญาอนุญาตย่อยออกสำหรับการแจกจ่ายและการใช้ข้อมูล โดยการอ้างอิงถึงเจ้าของลิขสิทธิ์เดิม ปัจจุบัน องค์กรมีสาขาในหลายประเทศ สามารถศึกษาข้อมูลเพิ่มเติมที่เว็บไซต์ <http://creativecommons.org> โดยทั่วไปสิทธิ์ที่อนุญาตโดยครีเอทีฟคอมมอนส์ อยู่ภายใต้เงื่อนไข การสำเนา แพร่กระจาย การแบ่งปัน ด้านการศึกษา ไม่นำไปใช้เพื่อการค้า

2. ใบอนุญาตที่กำหนดเอง (Custom license) ได้รับการนำไปใช้ในแหล่งข้อมูลที่มีหาได้บนเว็บ และเจ้าของอนุญาตให้ใช้โดยมีข้อความระบุ โดยใช้เพื่อวัตถุประสงค์เพื่อการเรียนการสอน และงานทางวิชาการ รวมทั้งต้องมีการอ้างอิง (citation) ระบุถึงแหล่งที่มา และไม่ดัดแปลง ใบอนุญาตที่กำหนดเอง ยังมีความคลุมเครือหากเปรียบเทียบกับครีเอทีฟคอมมอนส์ จึงต้องมีการนำมาใช้อย่างระมัดระวัง ในประเทศกำลังพัฒนา มีหน่วยงานที่ร่วมมือกันในรูปแบบ the Consultant Group for International Agricultural Research (CGIAR)

ปัจจุบัน งานเนื้อหาการศึกษา ที่ได้รับอนุญาตอย่างเปิดเผยที่เป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายในปัจจุบันคือครีเอทีฟคอมมอนส์ (Creative Commons: CC) คือองค์กรที่ไม่แสวงหาผลกำไรจัดตั้งขึ้นขยายขอบข่ายของการใช้สื่อต่างๆ ให้กว้างขึ้นโดยไม่จำกัดที่สัญญาอนุญาตของสื่ออื่นๆ สัญญาอนุญาตของครีเอทีฟคอมมอนส์ จะเอื้อให้มีการใช้สื่อทั้งทางภาพ เสียง ข้อมูล โดยการแบ่งแยกสัญญาอนุญาตย่อยออกสำหรับการ

แจกจ่าย และการใช้ข้อมูล โดยการอ้างอิงถึงเจ้าของลิขสิทธิ์เดิม ครีเอทีฟคอมมอนส์ก่อตั้งโดย ลอร์เรนซ์ เลสสิก ซึ่งปัจจุบันบริหารงานโดย โจอีจิ โอโต (จอย โอโต)

สัญญาอนุญาตครีเอทีฟคอมมอนส์ เป็นสัญญาอนุญาตทางลิขสิทธิ์ประเภทหนึ่ง รายละเอียดของแต่ละสัญญาอนุญาตนั้น ขึ้นอยู่กับรุ่นของสัญญา และประกอบไปด้วยตัวเลือกจากสี่เงื่อนไข

1) แสดงที่มา (Attribution - by) : อนุญาตให้ผู้อื่นทำซ้ำ แจกจ่าย หรือแสดงและนำเสนอชิ้นงานดังกล่าว และสร้างงานดัดแปลงจากชิ้นงานดังกล่าว ได้เฉพาะกรณีที่ผู้ที่ได้แสดงเครดิตของผู้เขียนหรือผู้ให้อนุญาตตามที่ระบุไว้

2) ไม่ใช่เพื่อการค้า (Noncommercial - nc) : อนุญาตให้ผู้อื่นทำซ้ำ แจกจ่าย หรือแสดงและนำเสนอชิ้นงานดังกล่าว และสร้างงานดัดแปลงจากชิ้นงานดังกล่าว ได้เฉพาะกรณีที่ไม่นำไปใช้ในทางการค้า

3) ไม่ดัดแปลง (No Derivative Works - nd) : อนุญาตให้ผู้อื่นทำซ้ำ แจกจ่าย หรือแสดงและนำเสนอชิ้นงานดังกล่าวในรูปแบบที่ไม่ถูกดัดแปลงเท่านั้น

4) อนุญาตแบบเดียวกัน (Share Alike - sa) : อนุญาตให้ผู้อื่นแจกจ่ายงานดัดแปลง ได้เฉพาะกรณีที่ชิ้นงานดัดแปลงนั้นเผยแพร่ด้วยสัญญาอนุญาตที่เหมือนกันทุกประการกับงานต้นฉบับ

เงื่อนไขเหล่านี้สามารถใช้ประกอบได้มากที่สุด 6 แบบ ได้แก่ แสดงที่มา (cc-by) แสดงที่มา-ไม่ใช่เพื่อการการค้า (cc-by-nc) แสดงที่มา-ไม่ใช่เพื่อการการค้า-ไม่ดัดแปลง (cc-by-nc-nd) แสดงที่มา-ไม่ใช่เพื่อการการค้า-อนุญาตแบบเดียวกัน (cc-by-nc-sa) แสดงที่มา-ไม่ดัดแปลง (cc-by-nd) แสดงที่มา-อนุญาตแบบเดียวกัน (cc-by-sa)

*** บรรณารักษ์ชำนาญการ หัวหน้าหน่วยสนเทศการศึกษาทางไกล ฝ่ายบริการสนเทศ
สำนักบรรณสารสนเทศ**

เอกสารอ้างอิง

Ncube, Caroline B. (2011). Key copyright issues in African distance education: a South African case study. Distance Education, 32(2), 269-275.

“ครีเอทีฟคอมมอนส์” ค้นจาก <http://th.wikipedia.org>